

Της ΡΟΔΟΥΛΑΣ ΛΟΥΛΟΥΔΑΚΗ

Ψηλά στη λεωφόρο Καλλιθέας, στο ύψος του νεκροταφείου του Ταξιάρχη, αλλά από την μπροστινή πλευρά, βρίσκεται το νεκροταφείο της Ισραηλιτικής Κοινότητας.

Επιβλητικό, φροντισμένο, με τους τάφους των πάλαι ποτέ ραβίνων που έζησαν στη Ρόδο σε περίοπτη θέση και τους τάφους των υπολοίπων να φανερώνουν την ευημερία μιας τάξης που κάποτε κυριαρχούσε στην εμπορική ζωή του νησιού. Κάποτε, πριν ξεσπάσει ο πόλεμος και οι Γερμανοί πάρουν 2.500 ψυχές για τα κρεματόρια. Επέζησαν γύρω στους 100 Ροδίτες Εβραίους που σκορπίστηκαν σ' όλη τη γη. Όλη τους την υπόλοιπη ζωή θυμόντουσαν όμως όσα δεν ξέχασαν ποτέ.

Κι αυτό που διαπίστωσα όταν μίλησα με το Σάμι που τον οδήγησαν στο Άουσβιτς στα 13 του, τη Στέλλα στα 18, και τον Βιτόριο Χασόν στα 15 του, είναι πως όσο καλά κι αν έζησαν τη ζωή τους μετά τη φρίκη των στρατοπέδων συγκέντρωσης, από τα κολαστήρια δεν ξέφυγαν ποτέ στην πραγματικότητα ούτε καν σήμερα που είναι όλοι τους γύρω στα 90.

Ούτε κι η Έστερ έφυγε ποτέ από εκεί όσο καλά κι αν έζησε σ' αυτή τη δεύτερη ευκαιρία που της δόθηκε να ζήσει και να δημιουργήσει οικογένεια στην Ιταλία. Γι' αυτό, στα 97 της που πέθανε, ανήμερα Πρωτοχρονιά- πριν λίγες μέρες- στη Ρόδο ζήτησε να ταφεί! Τη Ρόδο των ευτυχισμένων της χρόνων.

Η ταφή της Έστερ Αμάτο, που τη σορό της έφεραν από την Ιταλία τα παιδιά της, έγινε την Τετάρτη. Το σώμα είχε πλυθεί εσωτερικά όπως επιτάσσει ο εβραϊκός θρησκευτικός νόμος, η κηδεία τελέστηκε από το Ραββίνο Αθηνών, παρευρίσκονταν τουλάχιστον 10 άντρες όπως έπρεπε να συμβεί και το σώμα τοποθετήθηκε στη γη με το σεντόνι μόνο. Όλα έγιναν όπως τα ήθελε εκείνη με κάθε επισημότητα και την παρουσία δύο αντιδημάρχων του Τέρη Χατζηγιάννου και της Μαρίζας Χατζηλαζάρου που εκπροσώπησαν τον Δήμο Ρόδου που αναγνώρισε την τιμή.

Η οικογένεια της Έστερ που τη συνόδευσε από την Ιταλία μου μίλησε για το τελευταίο ταξίδι της Έστερ εκπροσωπούμενη από το γιο της Τζουζέπε, ο οποίος είναι δημοσιογράφος, κι έρχεται στη Ρόδο κάθε χρόνο, γιατί την αγάπησε κι αυτός όπως και όλη η οικογένεια.

Μεγάλη ήταν η αγάπη της μητέρας σας για τη Ρόδο, τόσο μεγάλη που θέλησε να τη θάψετε εδώ!

Η Έστερ, η μητέρα μας, ακριβώς την ημέρα των γενεθλίων της, σήμερα 9 Ιανουαρίου γύρισε για να ταφεί στην πολυαγαπημένη της Ρόδο. Το μεγάλο ταξίδι της ζωής της θέλησε να το κλείσει εδώ που γεννήθηκε, κι έζησε μέχρι τα 20 της χρόνια. Εδώ που έζησε με τους γονείς και τα αδέρφια της ξέγνοιαστα χρόνια που κόπηκαν βίαια από το Ολοκαύτωμα των Εβραίων της Ρόδου τους οποίους οι Γερμανοί έστειλαν στα κρεματόρια.

Όλη της τη ζωή η Έστερ Αμάτο αν και ζούσε στην Ιταλία την πέρασε είτε με τις μνήμες των στρατοπέδων συγκέντρωσης όπου έχασε όλους τους δικούς της είτε ενθυμούμενη τις ομορφιές της Ρόδου. Στη Ρόδο ξαναήρθε τα τελευταία χρόνια και τελικά άφησε γραπτή διαθήκη με την οποία ζητούσε να ταφεί στο νεκροταφείο της Ισραηλιτικής Κοινότητας. Πέθανε ανήμερα την Πρωτοχρονιά, και σήμερα τη δέχτηκε η γη της Ρόδου με τον τρόπο που οι Εβραίοι θάβουν τους νεκρούς τους σε νεκρώσιμη ακολουθία την οποία τέλεσε Ραββίνος Αθηνών.

Ήταν η μόνη επιζήσασα απ' όλη την οικογένεια!

Η μητέρα μας μεταφέρθηκε μαζί με όλη την οικογένειά της από τους Γερμανούς πρώτα στο Άουσβιτς και στη συνέχεια σε τρία ακόμα στρατόπεδα εξόντωσης, το Ρανγκούν, το Μπέργκεν-Μπέλζεν και το Τερεσίνα. Στα στρατόπεδα έχασε τον πατέρα της, τη μητέρα της, τον μεγάλο της αδελφό και τον μικρότερο αδελφό της στα κρεματόρια. Η ίδια έζησε για να θυμάται, όπως έλεγε, την αποτρόπαια φρίκη της μεταχείρισης των Εβραίων από τους φρουρούς των SS και των διοικητών τους.

Αρρώστησε και η ίδια, αλλά κατάφερε να ζήσει!

Στις αρχές του 1945 ο συνωστισμός, οι κακές συνθήκες υγιεινής, κι η έλλειψη φαγητού και νερού δημιούργησαν την έξαρση ασθενειών όπως ήταν ο τύφος και η φυματίωση. Έπαθε τύφο, είχε υψηλό πυρετό, αλλά πλενόταν με παγωμένο νερό για να πέσει ο πυρετός. Δεν ήθελε να δείξει ότι είναι άρρωστη, τσιμπούσε τα μάγουλά της για να μη δείχνει χλωμή γιατί περνούσαν για έλεγχο και τους αρρώστους τους έστειλαν μια ώρα αρχύτερα στα κρεματόρια.

Είδε πολλές φίλες της να παίρνουν φόρα και να πέφτουν πάνω στα ηλεκτροφόρα συρματοπλέγματα για να λυτρωθούν από τις κακουχίες. Η ίδια άντεξε. Έφτασε στο Άουσβιτς στις 15 Αυγούστου 1944 και απελευθερώθηκε από τον Ρωσικό στρατό στις 27 Ιανουαρίου 1945. Ήτανε νέα και τυχερή και άντεξε.

Στη Ρόδο είχε γνωρίσει τον πατέρα σας, που ήταν Ιταλός στρατιώτης, αλλά δεν πρόλαβε αυτή η γνωριμία να προχωρήσει τότε!

Η γνωριμία αυτή δεν είχε προλάβει να εξελιχθεί γιατί στις 8 Σεπτεμβρίου 1943 οι Γερμανοί συνέλαβαν τους Ιταλούς στρατιώτες και τους έστειλαν σε στρατόπεδο στην Αθήνα. Ο πατέρας μας αντάμωσε με τους Έλληνες αντάρτες και πολέμησε δίπλα τους μέχρι που έφτασε στην Περούτζια της Ιταλίας. Εκεί έμαθε τι έγινε με τους Εβραίους της Ρόδου. Όταν η μητέρα μας απελευθερώθηκε και ήταν μόνη στον κόσμο, με δεδομένο ότι είχε Ιταλική υπηκοότητα όπως είχαν οι Εβραίοι της Ρόδου, τη μετέφεραν στην Ιταλία και συγκεκριμένα στο Μιλάνο, σε νοσοκομείο.

Είχε τη διεύθυνση του Ιταλού στρατιώτη και ζήτησε τη βοήθεια του γιατρού για να τον εντοπίσει. Ο γιατρός τον εντόπισε. Από τότε έζησαν μαζί, παντρεύτηκαν. Η μητέρα μου μάλιστα βαπτίστηκε καθολική για να παντρευτούν. Έκαναν μαζί τέσσερα παιδιά, τρία αγόρια κι ένα κορίτσι. Ο πατέρας μας πέθανε το 1992, στα 73 του χρόνια.

Τι έλεγε για τη Ρόδο η μητέρα σας από τότε που ξανάρθε;

Στην αρχή δεν ήθελε να γυρίσει γιατί δεν είχε αναμνήσεις, δεν είχε συγγενείς. Κάποια στιγμή ήρθε όμως και η αγάπη της για το νησί ξαναφούντωσε. Ξανάρθε το 2014 για τα 70 χρόνια από το Ολοκαύτωμα. Τότε βρέθηκαν στη Ρόδο κι άλλοι έξι επιζώντες των στρατοπέδων συγκέντρωσης, Ροδίτες Εβραίοι.

Βρίσκεστε εδώ για την ταφή της. Ποια μέλη της οικογένειας την ακολούθησαν για να καταλήξει εδώ το τελευταίο ταξίδι;

Ήρθαμε από τη Σαβόνα, πόλη κοντά στη Γένοβα. Εγώ ο Τζουζέπε Giannotti έρχομαι κάθε χρόνο στη Ρόδο. Για την ταφή της μητέρα μας είμαστε ακόμη εδώ και θα μείνουμε μέχρι την Παρασκευή (σήμερα), ο αδελφός μου Ντάβιντε, η σύζυγός του, δύο εγγόνια και μία δισέγγονη της Έστερ η μικρή Σοφία-Έστερ. Ήρθαμε και πραγματοποιήσαμε την τελευταία επιθυμία της, όπως της άρμοζε.

ΠΗΓΗ: [ιστοσελίδα ΡΟΔΙΑΚΗ, 11.01.2019](#)